

OP SENIOREN KUNT U REKENEN, SENIOREN REKENEN OOK OP U!

- **Senioren vervullen onmisbare functies in de maatschappij**
- **U staat voor het belang van senioren in de samenleving**
- **Senioren vragen aandacht met name voor Wonen, Zorg en Welzijn en Mobiliteit**
- **Een persoonlijke noot: ken de senior van gisteren, vandaag en morgen**
- **Ter verdere oriëntatie**

U STAAT VOOR HET BELANG VAN SENIOREN IN DE SAMENLEVING

U bent voor de VVD actief als lid van de gemeenteraad, of als lid van Provinciale Staten, of als parlementslid. Als volksvertegenwoordiger staat u daar ook voor de belangen van senioren. Mede omdat ook senioren bijdragen aan het maatschappelijk belang. Bedenk daarbij dat in 2018 al bijna 19% van de bevolking 65 jaar of ouder was (nidi.nl) en bedenk dat de vergrijzing naar verwachting alleen maar zal toenemen. Senioren vormen dus een kiezersgroep die ertoe doet. Het betreft een categorie die tot op steeds hogere leeftijd in staat is om te participeren in de samenleving en bij te dragen aan de economie, zowel qua (vrijwilligers)werk als vrijetijdsbesteding. Het is dus van belang om eventuele belemmeringen die senioren hierbij ondervinden zoveel mogelijk weg te nemen. Dit vraagt om specifiek en innovatief beleid op het gebied van o.m. arbeidsmarkt, welzijn, zorg, wonen, mobiliteit en veiligheid. Een dergelijk liberaal beleid (eigen verantwoordelijkheid en hulp waar nodig) is niet louter een kostenpost, maar een investering met een probleemoplossend en kostenbesparend effect.

WAAR U SENIOREN BIJ KUNT HELPEN

Het is belangrijk te weten waar senioren aanspraak op kunnen maken. Te weten welke landelijke programma's en voorzieningen er zijn waar ook uw gemeente bij kan aansluiten. In deze notitie geven wij daarvan enkele voorbeelden, met name op het gebied van **wonen, zorg & welzijn en mobiliteit**.

Het is ook belangrijk te weten welke organisaties in uw gemeente de belangen van senioren behartigen. Denk aan de ouderenbonden en verenigingen op het gebied van zorg, welzijn, educatie, sport en ontspanning. Hun vrijwilligers en bestuurders weten wat er onder de senioren leeft. **Ga met hen het gesprek aan!**

WONEN

Stimuleer dat senioren, zo lang als dat kan en zij dat willen, zelfstandig kunnen blijven wonen. Er moeten niet alleen maar méér woningen bijkomen maar vooral levensloopgeschikte woningen. Daarmee wordt senioren een goede keuze geboden.

De VVD steunt senioren die zo lang als dat kan, zelfstandig willen blijven wonen in een – zo nodig aangepaste – eigen woning. Verbouwen of verhuizen is, zeker op latere leeftijd, een ingrijpende gebeurtenis. De gemeente kan senioren die willen verhuizen of hun woning moeten laten aanpassen, adviseren en begeleiden.

De vraag van senioren naar passende, zo nodig aangepaste, woonruimte bepaalt mede de (her)inrichting van buurten en wijken en de herbestemming van leegstaande panden. Zie erop toe dat de woonvisie van uw gemeente voorziet in levensloopgeschikte woningen (lange doorstroomketens). U kunt ervoor zorgen dat knellende regels die doorstroming naar nieuwe woon- en woon-zorgvoorzieningen belemmeren en/of de realisatie van nieuwe woonconcepten bemoeilijken, worden geschrapt. Binnen de bestaande wijk, maar ook daarbuiten in woonlandschappen en stadsdorpen waarbij goede ontmoetingsplekken voor senioren van groot belang zijn.

Bij de vaststelling van de woonvisie kunt u ervoor zorgen dat in nieuwbouw- en renovatieprojecten aan deze eisen wordt voldaan. Kent uw gemeente de blijverslening zoals onder meer Nieuwegein die kent?

Er is in de provincie Utrecht behoefte aan veel nieuwbouwwoningen. Om zoveel mogelijk burgers aan een passende woning te helpen, is het goed om in elk plan woningen te bouwen voor senioren. Senioren laten woningen achter, zowel in de huur als in de koopsector, die weer geschikt zijn voor starters en doorstarters. Bouwen voor senioren betekent een lange doorstroomketen. Als één nieuwbouw huurwoning of -appartement voor een senior in gemiddeld drie verhuisbewegingen resulteert, dan slinkt de vraag veel sneller.

Realiseert u zich dat verhuizen naar een andere, of aanpassing van een bestaande woning veelal leidt tot hogere woonlasten? De betere kwaliteit van de woon- en leefomgeving moet die hogere woonlasten kunnen rechtvaardigen.

WELZIJN

Stimuleer vrijwilligerswerk voor senioren. Dat is goed om eenzaamheid tegen te gaan en van groot maatschappelijk belang,

Betrokkenheid bij het sociale en culturele leven is in hoge mate bepalend voor het welzijn van senioren. Betrokkenheid is dé remedie tegen isolement en eenzaamheid. U kunt voor senioren de goede randvoorwaarden scheppen om in het sociale en culturele leven te blijven participeren. Let erop, dat voorzieningen als huisartsenposten, poliklinieken, winkels, theaters, horeca, musea en buurthuizen goed bereikbaar en toegankelijk zijn. Denk mee, hoe collectieve voorzieningen, zoals een groepswoonkamer bij een gezamenlijk woonproject, op een eenvoudige manier kunnen worden gerealiseerd.

Subsidieer wat nodig is om voorzieningen betaalbaar te houden ook voor senioren met een bescheiden inkomen. Voorkom zoveel mogelijk de stapeling van tarieven en eigen bijdragen.

ZORG

Om zelfstandig te kunnen blijven wonen moet méér zorg aan huis worden verleend. Soms staan onnodige regels in de weg. Mantelzorgers en vrijwilligers mogen daar niet door worden gehinderd. Zij moeten vooral worden ontlast, begeleid en opgeleid.

De VVD heeft zich met succes sterk gemaakt voor meer geld voor ouderenzorg. Senioren, die langdurige zorg nodig hebben, moeten direct professioneel worden gecoacht opdat zij vooral zelf kunnen inzien hoe en in welke vorm zorg aan huis kan en moet worden verleend. Chronische zieken, die thuis worden verzorgd, vragen om veel inzet van directe familie, thuiszorg, mantelzorgers, begeleiders en vrijwilligers. De druk op hen is vaak heel groot, soms té groot. De aanvullende vraag naar mantelzorg is groot: dat zal u, staten- of raadslid, ook wel bekend zijn (1 op de 3 inwoners in Nederland kent er een in zijn omgeving) en de vraag groeit dagelijks, nog zeker tot 2030.

Dat kan en moet ook worden verbeterd, vindt het kabinet. *“Met de komst van de participatiesamenleving, door het kabinet enige tijd geleden afgekondigd, wordt het mogelijk om ‘onbetaald werk’ anders te gaan waarderen. Dat vraagt om ontwikkeling van nieuw beleid waarmee deze veranderde samenleving wordt ondersteund. Als het kabinet wil dat mensen tijd aan zorgtaken besteden, dan moet je ook de combinatie met betaald werk mogelijk maken”*- aldus Paul de Beer, bijzonder hoogleraar arbeidsverhoudingen aan de Universiteit van Amsterdam.

Vergroten van de zelfredzaamheid is nodig om senioren in staat te stellen in hun eigen woning of woonomgeving te blijven wonen. De eigen zelfredzaamheidcapaciteit mag niet worden overschat. Aanvullende hulp bij de Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen (ADL) door thuiszorg, mantelzorg of vrijwilliger is vaak nodig. Als raadslid kunt u bevorderen dat professionele zorgverleners, de thuiszorg, mantelzorgers en vrijwilligers waar mogelijk worden gefaciliteerd en dat hun geen onnodige beperkingen worden opgelegd. Mantelzorgers en thuiszorgers die deels worden ontzorgd door goed opgeleide professionals houden het langer vol te helpen bij de uitvoering van de Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen. Gemeenten moeten dit mogelijk maken via de WMO op basis van een indicatiestelling en onder leiding van een professionele (ont)-zorgcoach.

Mantelzorgers die bij senioren intrekken – of omgekeerd – mogen geen hinder hebben van knellende regels en/of financieel nadeel ondervinden. Wellicht kunnen de mogelijkheden tot het volgen van een beroepsbegeleidende leerweg worden verruimd.

Er gaat nog te veel geld verloren aan ‘zorgfraude’. Er moet streng op worden toegezien dat geen geld wordt uitgegeven zonder beschikking en monitoring. Eenmaal onterecht uitgegeven geld kan moeilijk worden teruggevorderd en niet meer aan wél noodzakelijke zorg worden besteed.

MOBILITEIT EN VEILIGHEID

Senioren die zich onveilig voelen durven hun huis niet meer uit. Senioren kunnen in een isolement geraken en daardoor eenzaam worden, waar onvoldoende passend openbaar vervoer wordt aangeboden en waar de infrastructuur en de verkeersdiscipline ontoereikend zijn.

De VVD vindt dat senioren zich moeten kunnen verplaatsen over veilige, brede, goed verlichte stoepen en fietspaden. Let daarop, wanneer u beleidskaders vaststelt voor mobiliteit en veiligheid en voor de (her)inrichting van buurten en wijken. De woonomgeving moet overzichtelijk zijn en veilig en vertrouwd. De VVD is voor beter toezicht, door meer blauw op straat. Ook ondersteunt de VVD particuliere initiatieven op het gebied van sociale veiligheid, zoals buurtpreventie. Senioren moeten ook 's avonds, veilig het huis uit kunnen. Worden in uw gemeente dergelijke initiatieven genomen, en door de raad ondersteund?

Voor senioren is goede bereikbaarheid van winkels, polikliniek, kerk, buurthuis, café, museum, bioscoop of theater essentieel. Senioren die nog zelf autorijden moeten in de nabijheid van die voorzieningen, goed kunnen parkeren. Andere senioren zijn aangewezen op tram, bus, metro of taxi.

Parkeertarieven en ritprijzen kunnen voor minder draagkrachtige senioren een hoge drempel vormen. Weer andere senioren gebruiken de (elektrische) fiets. Zijn de fietspaden in uw gemeente breed genoeg; zijn de oversteekplaatsen veilig; zijn er goede (bewaakte) stallingsmogelijkheden? Daar kunt u voor zorgen! BOA's zouden meer moeten optreden tegen het vaak ronduit asociale gedrag van fietsers en bromfietzers.

Waar Openbaar Vervoer onvoldoende voorziet in de behoefte van senioren, zullen aanvullende (particuliere) vervoersvoorzieningen moeten worden ondersteund – zoals wijk- en belbussen. Laat u zich als raadslid informeren over de knelpunten die senioren hierbij ervaren. Zijn voorzieningen als Regiotaxi voldoende bekend?

Denk aan toegankelijkheid van bus- en tramperrons, ook met een rollator, ook bij glad weer. Denk ook aan de bereikbaarheid en toegankelijkheid van (gemeentelijke) culturele en educatieve voorzieningen. Is de toegang rollator- en rolstoelvriendelijk en is het aantal aangepaste zitplaatsen nog toereikend (gelet op het relatief toenemend aantal oudere bezoekers met lichamelijke beperking).

INTEGRAAL BELEID: WONEN - ZORG & WELZIJN - MOBILITEIT

Soms moeten senioren acuut worden geholpen. Het komt nog te vaak voor dat veel tijd verloren gaat door onnodige bureaucratie en het langs elkaar heen werken van verschillende instanties. Digitale dienstverlening is voor sommige senioren niet toegankelijk

Senioren vragen niet om een apart seniorenbeleid. Maar wonen, zorg & welzijn en mobiliteit liggen vooral voor senioren, dicht bij elkaar. Zorg voor samenhang, in plaats van versnippering zodat senioren niet van het kastje naar de muur worden gestuurd. In urgente gevallen moet slagvaardig kunnen worden opgetreden: senioren mogen niet de dupe zijn van langdurige, niet op elkaar aansluitende, bureaucratische procedures. Sommige senioren hebben daar – helaas – de tijd van leven niet meer voor.

Hoe vaak komt het in uw gemeente voor, dat instanties langs elkaar heen werken, elkaar niet tijdig of onvoldoende informeren – voor zover dat mogelijk is zonder de individuele privacy te schenden? Stel als eis bij, bijvoorbeeld, subsidieverlening dat de onderlinge informatievoorziening – binnen de grenzen die de privacywetgeving stelt – op orde is.

De gemeente en verschillende andere instanties bieden hun diensten (uitsluitend) langs digitale weg aan. U kunt erop letten dat de digitale vaardigheid van senioren wordt bevorderd (beschikbaar stellen van oude PC's, laptops en tablets; cursussen; begeleiding) maar erken dat veel senioren niet mee kunnen of mee willen doen aan de digitale samenleving. Zorg ervoor dat ook de andere kanalen openblijven. Zorg ervoor dat hulpbehoevende senioren thuis worden opgezocht. Tijdig face-to-face contact kan veel latere problemen voorkomen. Zorg er vooral voor dat hulpbehoevende senioren één of enkele vaste aanspreekpunten hebben.

EN VERDER....

Het VVD-Seniorennetwerk Utrecht heeft eerder aandachts- en actiepunten naar voren gebracht, onder meer met betrekking tot behoud van koopkracht voor senioren. Daar gaat deze notitie niet op in. Als raadslid kunt u daar betrekkelijk weinig aan doen, behalve dat u erop kunt letten dat lokale lasten en eigen bijdragen niet te zeer worden gestapeld.

KEN DE SENIOR VAN GISTEREN, VANDAAG EN MORGEN

persoonlijk nawoord - *Heimen Hooijer, senior*

Het leven verloopt als een geleidelijk proces. We ontwikkelen ons voortdurend, lichamelijk en geestelijk. We leren steeds beter te voorzien wat ons te wachten staat en hoe en wanneer we daarin keuzen kunnen maken. Zolang we leven zijn er spectaculaire lichamelijke of geestelijke ontwikkelingen en in onze middelbare leeftijd komen we tot bloei en senioriteit. Onze vruchten ontwikkelen zich weer tot nieuwe exemplaren. *Perpetuum mobile*.

Abraham Maslow heeft in een piramidevorm weergegeven wat onze behoeften zijn. De basis is zorgen voor de levensprocessen en het zoeken van beschutting tegen nacht en ontij. Deze behoeften heeft ieder mens. Wonen is een basisbehoefte, die veranderlijk is door de ontwikkeling van de mens en de keuzen die hij maakt. Zorg is een dynamische basisbehoefte, die het gevolg is van ontwikkelingen in onszelf.

Voor mensen voldoet generiek beleid. Voor speciale omstandigheden is specifiek beleid van belang. Jeugdigen kennen problemen met toegankelijkheid en pedagogiek. Senioren kennen problemen met toegankelijkheid en zorg. Zorg is individueel bepaald en is slechts in bepaalde gevallen aan leeftijd gebonden. Het specifieke beleid voor toegankelijkheid is zowel voor jeugd als senioren effectief.

Mensen die kunnen doen wat zij willen, voelen zich senang. Zij functioneren optimaal en zijn ook voor medemensen van groot belang. Als mensen kunnen meedoen aan zaken, die zij belangrijk vinden, dan bevinden zij zich wel. Wie welzijn heeft kan het merendeel van zijn eigen problemen oplossen. In de zorg geldt de formule dat: een ons welzijn even effectief is als een pond zorg. Welzijn kan dus zorg beperken en maakt dat mensen zich daardoor meer senang voelen en ook plezieriger zijn in de omgang.

Senioren passen hun behoeften aan door hun mogelijkheden. Het merendeel van de mensen leeft gelukkig en gaat uiteindelijk probleemloos dood. Daar is geen beleid of voorziening voor nodig. Besteedt zorg en/of geld aan die mensen die het nodig hebben.

In de loop der jaren heeft ons wonen zich ontwikkeld van hollen en grotten naar woningen die generiek geschikt zijn voor onze levensloop. Daarnaast moeten we ook kunnen kiezen voor specifieke woonvormen, die beschikbaar zijn op het moment dat we daaraan toe zijn. Het ontwikkelen van steeds weer nieuwe vormen en mogelijkheden voor wonen, welzijn, zorg en toegankelijkheid - ook voor senioren - is eveneens een *perpetuum mobile*.

TER VERDERE ORIENTATIE

Veel onderzoek en projecten van de (rijks)overheid, en ook veel particuliere initiatieven richten zich op wonen, welzijn, zorg en mobiliteit van ouderen. Er verschijnen dagelijks krantenartikelen en onderzoeksrapporten over wonen, zorg & welzijn en mobiliteit van ouderen. Van u als staten- of raadslid kan niet worden verwacht dat u daar volledig mee bekend bent. Maar zijn deze ontwikkelingen wel voldoende bekend bij het college en bij de beleidsambtenaren? Wellicht kunt u hen inspireren door te verwijzen naar:

- Informatiechecklist seniorvriendelijk gemeentebestuur van KNVG en NVOG (zie <file:///C:/Users/Gebbruiker/AppData/Local/Microsoft/Windows/INetCache/IE/QVD6BRF1/Brief%20KNVG%20en%20NVOG%20aan%20griffier%20gemeenteraad%20+%20GR%202018%20checklist%20seniorvriendelijkheid%20gemeentebestuur%202017-08-31.pdf>)
- De VVD pijler Ouderenbeleid (zie <https://www.vvd.nl/pijlers/ouderen/>)
- Waarstaatjegemeente (zie <https://www.waarstaatjegemeente.nl/>)

- VNG-standpunten, zoals verwoord in brieven aan minister De Jonge (zie https://vng.nl/files/vng/brieven/2019/20190204_brief-parlement_input-vng-voor-ao-ouderenbeleid-7-feb.pdf) en VNG-raadgevers (met name, zie <https://vng.nl/raadgevers/inclusieve-samenleving>).
- De speerpunten van KBO-PCOB (zie <https://www.kbo-pcob.nl/speerpunten/>)
- Belangenbehartiging door de ANBO (zie <https://www.anbo.nl/belangenbehartiging>)
- Programma Langer Thuis, ministerie VWS (zie <https://www.anbo.nl/belangenbehartiging>)
- Platform IZO, 2020 IZO Toekomstbeeld, zie <https://istandaarden.nl/izo/toekomstbeeld>)
- Oud VVD-minister Henk Kamp in o.m. Trouw, De Telegraaf, Hart van Nederland en PlusOnline: 'zorg voor ouderen moet fundamenteel anders'
- over veilig fietsen: "strijd om het fietspad", NRC 6/7 april 2019
- over mantelzorg: <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/05/31/plots-word-je-een-oppas-een-cipier-a3962197>
- over mantelzorg: <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/05/22/vier-miljoen-nederlanders-zorgen-voor-iemand-die-ziek-of-heel-oud-is-er-blijft-nauwelijks-iets-van-mezelf-over-a3961156>
- over mantelzorg: <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/02/12/ik-heb-gedaan-wat-ik-kon-a3653812>
- over respijtzorg: "Pffff, even bijtanken", KBO-PCOB Magazine, juni 2019

BIJLAGE: AANDACHTSPUNTEN WONEN

Let erop dat woningen voor senioren voldoen aan bijzondere eisen, zoals:

- Veilige, ruime entree, geschikt voor een rolstoel;
- geen drempels in de woning;
- ruime ouderslaapkamer waar voldoende ruimte is voor zorg;
- ruime badkamer waarbij men ook met de rolstoel in de douche kan en met een antislip vloer, voldoende beugels en opklapbaar douchezitje;
- toilet met WC-douche, zodat het onderlichaam wordt gereinigd zonder dat daarbij zorg moet worden verleend (dit beperkt de zorgkosten);
- een tweede slaapkamer voor logees, zorgverleners, werkkamer enz.
- voldoende licht
- veilige trap met tweede leuning en goede verlichting (n.v.t. bij appartementen)
- woonkamer met op afstand bedienbare verlichting, gordijnen, zonnescherm (domotica).
- keuken met eventueel op hoogte verstelbaar keukenblok, vooral handig als men gebruik maakt van een rolstoel. Vaatwasser op ooghoogte.
- hal met voldoende verlichting. Op afstand kunnen zien wie er voor de deur staat en op afstand de deur te openen.
- alles wat op afstand wordt bediend moet ook handmatig kunnen worden bediend.
- energielabel A of B

Aandachtspunten waar u verder op moet letten zijn onder meer:

- De huur van de nieuwe woning c.q. appartement mag niet (veel) hoger zijn dan de huur van de huidige woning;
- hoe kunnen senioren worden geholpen met de rompslomp van verhuizen;
- hulp aanbieden voor bijvoorbeeld 10 uur om het huis op te ruimen. Met een opruimcoach werkt dat vaak beter, dan wanneer de kinderen helpen met opruimen;
- eventueel een bijdrage geven voor de verhuizing;
- deze vergoedingen en hulp bijvoorbeeld alleen voor mensen die een eengezins huurwoning achter laten, zodat de wachtlijsten minder lang worden;
- dit is ook veel goedkoper dan nieuwe eengezins huurwoningen bouwen;
- de doorstroomketen is bij het bouwen van gewilde huurappartementen voor senioren behoorlijk lang . Voor het bouwen van door senioren gewilde huurwoningen/appartementen kunnen drie verhuisbewegingen op gang komen;
- ook is het belangrijk de digitale vaardigheid van senioren te stimuleren.